

Besprijedložni i prijedložni genitiv u književnom korpusu fra Martina Mikulića

Sažetak: Pitanje genitiva zahtijeva posebnu pažnju s obzirom na raznovrsnost sintaksičkih funkcija. Genitiv se naziva padežem ticanja jer označava da je određeni predmet u širem smislu u nekom odnosu s drugim predmetom. Brojni prijedlozi koji dolaze uz genitiv služe upravo konkretiziranju i preciziranju njegova značenja. Neki od prijedloga su: *od, do, iz, s(a), za, oko, preko* i mnogi drugi. Prijedlog *od* smatra se najtipičnijim jer mu je osnovno značenje ablativno, to jest značenje kretanja predmeta koji se udaljuje od drugog predmeta. S druge strane, besprijedložni genitiv je padež koji ima razna značenja – posvojnost, dijelnost, kvalitativnost i dr. Osobito je zanimljiv posvojni genitiv čija je upotreba ograničena kako u svakodnevnom govoru, tako i u standardnom jeziku.

Osim posvojnog genitiva, u korpusu će se utvrđivati koja su to najčešća ostala značenja besprijednoznoga genitiva (emfatični, kvalitativni, slavenski, partitivni). Opisi značenja genitiva s prijedlozima i bez prijedloga bit će potkrijepljeni adekvatnim primjerima iz književnog korpusa Martina Mikulića, hercegovačkog franjevačkog pisca, koji se pojavljuje na prijelazu 19. u 20. st. U cilju što potpunije i temeljitije analize obradit će se i problematika genitiva kod važnijih bosanskih franjevaca 19. st. kao što su Jukić, Martić, Knežević, kao i nekih srpskih i bošnjačkih pisaca s kraja 19. i početka 20. st. poput Pamučine, Dučića, Ljubušaka, Bašagića, Mulabdića uključujući i pojedine novine ondašnjeg vremena. U radu će se posebna pažnja obratiti na: literarne osobitosti – primjerice konstrukcija *od + genitiv* upotrijebljena za imenovanje agensa pasivne rečenice, utjecaj usmene narodne književnosti – slavenski genitiv, genitiv u

funkciji posesivnog nekongruentnog atributa i sl., neke dijalekatske utjecaje – genitiv + prijedlog (*radi*) u uzročnom značenju umjesto prijedloga (*zbog*) i sl. Također, u ovom radu obratit će se pažnja i na to da li dolazi do konkurentnosti genitiva u odnosu na druge padeže, zatim da li dolazi do kolebanja između nekih samih prijedloga koji se upotrebljavaju uz genitiv, a bit će razmatrana i problematika upotrebe prijedložnog na mjestu besprijedložnog genitiva.

Gljučne riječi: fra Martin Mikulić, besprijedložni genitiv, prijedložni genitiv, emfatični genitiv, kvalitativni genitiv, slavenski genitiv, partitivni genitiv.

1. Uvodne napomene o piscu

Fra Martin Mikulić rođen je u Ružićima 15. 1. 1841. godine. Po krštenju je dobio ime Grgo. Osnove pismenosti stjecao je od fra Ilije Vidoševića, župnika u Ružićima. Godine 1853. odlazi na Široki Brijeg zbog daljnjeg školovanja. U franjevački red ušao je 1859. godine te dobio redovničko ime fra Martin. Studij filozofije i teologije završio je u Italiji – u Feltri, Padovi i Bologni (1861–1866). Poslije završenog studija vratio se u Hercegovinu i obavljao različite dužnosti i to: službu kape-lana u Posuškom Gradcu i prosvjetnog djelatnika na Širokom Brijegu (1867–1870); službu župnika u Čerinu (1870–1872); službu odgajatelja na Širokom Brijegu (1872) i Humcu (1872–1876); službu župnika u Klobuku (1876–1885); službu gvardijana na Humcu (1885–1888); službu župnika u Ružićima (1888–1902). U tri navrata bio i član starješinstva Hercegovačke kustodije, odnosno provincije: 1879–1882; 1898–1901; 1901–1904. Posljednih deset godina života proveo je u samostanu na Širokom Brijegu¹, gdje je i umro 27. 11. 1912. godine (up. Jolić 2017: 13–16; Karamatić 2006: 44–45; Nikić 2014: 67; Pandžić 2011: 320–321). Napisao je pripovijesti: *Zvonarev teljig*, *Narodna torba*, *Djevac od deve-deset godina* i *Vitinski lovac Levan*, te poučna djela: *Svaštarica* i *Dnevnik*.

Mikulićevu književnu zaostavštinu čine i dva šematizma: *Šematizam mile Kustodije presvetog uznesenja Bl. Djevice Marije u Hercegovini manje braće opservanata sv. Franje za 1882. Kristovu godinu*, te *Šematizam*

¹ Naime, kod A. Nikića (up. 1991: 100–101), nalazimo podatak da se iznad starih crkvenih vrata koja su izgrađena 1930. god. u radionici trapista kod Banje Luke, iznad vrata nalazi bista fra Martina Mikulića, prvog ljekara na Širokom Brijegu, koji je vršio tu službu sve do 1882. godine kada ukinuta Ljekarna prelazi u Dućane, a kasnije u Lišticu.

mile misijske provincije Reda manje braće sv. oca Franje u Hercegovini za godinu 1903, te priručnik na latinskom jeziku *Retorica*.² Pored ostalog, autor je također i prvog etnografskog djela s hercegovačkog područja – *Drveni strojevi*³.

2. Napomene o korpusu istraživanja

Predmet lingvističke analize jeste cjelokupan književni korpus fra Martina Mikulića i to: *Zvonarev teljig* (ZT)⁴, *Djevac od devedeset godina* (DDG), *Vitinski lovac Levan* (VLL), *Drveni strojevi* I (DS I), *Drveni strojevi* III (DS III), *Mudra knjiga svaštarica* (MKS), *Dnevnik* (DN), *Narodna torba* (NT), *Dopisi* (DO), *Međugorčeva torina* (MT), *Brusarev brzdar* (BB) te *Istine koje se nazivlju lažju* (IKNL), *Korespondencija* (KO) – (vrijedni spisi) u *Arhivu Hercegovačke franjevačke provincije* u Mostaru vezanih za fra Martina Mikulića. Analiza je vršena na primjeru tekstova koju je pripremio fra Robert Jolić u monografiji *Sabrana djela fra Martina Mikulića* (2017), osim teksta “Dopisi – Treći franjevački red u Hercegovini”, koji je objavljen u *Glasniku jugoslavenskih franjevaca* (1888), “Drvenih strojeva (I)” koji je objavljen 1973. godine u *Dobrom pastiru*, “Zvonarevog teljiga” i “Narodne torbe” koji su objavljeni 1901. i 1902. godine u *Hrvoje kalendaru*, te “Djevca od devedeset godina” i “Vitinskog lovca Levana” koji su objavljeni 1903. godine kao zasebna zbirka pripovjedaka pod nazivom *Samac i beskućnik*.

3. Genitiv

Od svih padeža u padežnom sistemu genitiv nosi najšire i najopćenitije značenje.

U gramatikama se opisuje kao padež koji odgovara na pitanje: *koga?*, *čega?* i “ovisi o glagolu (nema vode), imenici (povijest čovječanstva),

² Vidjeti bibliografiju M. Mikulića (Jolić 2017: 25–27).

³ Izvornik *Drveni strojevi* (III) čuva se u Franjevačkoj knjižnici u Mostaru. Treći dio fra Martin je dovršio 18. 10. 1907. u Širokom Brijegu, a potpisao se kao “Pustinjak iz Borka”.

⁴ U radu će se bilježiti skraćeni nazivi djela i tekstova zajedno s brojem stranice na kojoj su potvrđeni primjeri.

pridjevu (dostojan poštovanja), broju (petnaest ljudi), prilogu (mnogo ljudi), prijedlogu (od divljih zvijeri)” (Težak, Babić 2009: 290).

Genitiv kao padež ticanja znači da je kakav predmet u odnosu s kakvim drugim predmetom. “Taj odnos može biti prostorni ili vremenski, a može biti i logički složeniji tj. može značiti udaljavanje predmeta od predmeta, pripadnost predmeta drugom predmetu, svojstvo predmeta, dio predmeta, izuzimanje, potjecanje, uzročno-posljedičnu povezanost među predmeta ili događajima i dr.” (Silić, Pranjković 2007: 201).

S druge strane, genitiv u odnosu na druge padeže je padež uz koji generalno dolazi i najveći broj prijedloga. Tačan broj prijedloga koji dolaze uz njega ne može se odrediti zbog nemogućnosti slaganja između norme i upotrebe. Neki od dativnih prijedloga sve češće se slažu s genitivom dok dativ teži prema tomu da postane antiprepozicional (padež bez prijedloga), iako norma još uvijek preporučuje da slaganje s dativom bude primarno (up. Silić, Pranjković 2007: 203). S obzirom na konkretna značenja i službe u nastavku rada bit će riječ o više različitih tipova besprijedložnog, kao i prijedložnog genitiva.

3.1. *Besprijedložni genitiv*

3.1.1. *Emfatični genitiv*

Emfatični genitiv služi za izražavanje emotivnog stanja bilo da je riječ o divljenju, ushićenju, iznenađenju, čuđenju i sl., ili se pak označava kakvo zaklinjanje. Međutim, pod ovom vrstom genitiva podrazumijeva se i onaj genitiv koji dolazi uz riječi s posebnom semantičko-sintaktičkom funkcijom kojima se nešto predočava kao što su *evo*, *eto*, *eno* (up. Silić, Pranjković 2007: 203).

Primjeri:

- emfatičnog genitiva uz prezentative *evo*, *eto*:

evo jednog golognjata (DN 395), *eto poslaka* (DN 403), *Evo ti jednog ševasta Madune* (DN 381), *evo ti jednog čovjeka* (DN 375), *Evo ti jedne babe* (DN 379), *eto ti vatre* (NT 58), *Evo ti služkinje* (ZT 69).

3.1.2. Posvojni genitiv

Posvojni genitiv pokazuje “pripadanje, svojinu, dakle čije je što” (Brabec, Hraste, Živković 1968: 223). U članku pod nazivom “Norma i posvojni genitiv bez odredbe” Branko Kuna (1999: 1) definira posvojnost i određuje da “semantička i logička kategorija posvojnost uvijek uključuje odnos između posjednika (subjekta posjedovanja ili posesora) i posjedovanog (objekta posjedovanja ili posesuma)”. Genitivni izraz obavezujući je samo kada se uz genitiv nalazi neka odredba poput atributa ili apozicije, odnosno kada se uz njega nalazi neki dodatak. Imenicu u genitivu kojom se izražava posvojnost poželjno je zamijeniti “prisvojnim pridjevima na *-ov, -ev, -in, ji, -ski*” (Brabec, Hraste, Živković 1968: 223), a da pri tome značenje ostane potpuno jednako. U BPr kod Jukića, Bašagića i Kneževića potvrđeni su primjeri posvojnog genitiva tipa *pod Bandulovića imenom*, životopis Šunjića (up. Kuna 1983: 152; Nakaš 2003: 93), a slični primjeri mogu se naći i kod Mikulića. Tako je za označavanje pripadnosti umjesto posvojnog pridjeva zabilježen besprijedložni genitiv jednine prezimena ili vlastitog imena.

S druge strane, zabilježeni su i primjeri u kojima se imenica u genitivu nalazi ispred imenice u nominativu, a vrši funkciju posesivnog nekon-gruntnog atributa.

Primjeri:

- posvojnog genitiva od ličnih imena i prezimena:
pred *Mehrenića* hanom (ZT 70), po Sv. *Petra* štapima (DDG 30), pred *Mate Bojke* kuću (VLL 129), Kad k *Jelačića* trgu (DS III 241), tuda *Rašića* junac (VLL 109), vlada mjernika *Lukina* (VLL 121), metnuh se čitat pripovjest *Šenoje* (DN 356), sin *Tugomira*, sazidao je most (MKS 294), Otto bratić *Franje* (MKS 331), Ivanca i Cvjetanca *Muse* (VLL 148), *Adama*⁵ žena (BB 428), sablja Stojanović *Janka* (DDG 18), Čuvši to Cvitan sin *Mihe Grbavca* (KO 450), čer pok. *Jakova Muse* (KO 450);
- posvojnog genitiva uz ostale imenske riječi koje označavaju posjedovano:

⁵ Građa potvrđuje i primjere tipa: O Marko, *Antin* brate (DS I 12); sudrug *Levanov* Petar (VLL 142); o sestri vezilji *Perinoj* (DDG 32); Nikola *Perin* brat (DDG 32); Tamo *Antina* kći (DS I 13); muž zove Petar *Ančin* (DDG 26); hram *Salomunov* (NT 61).

blagoslov *polja* (DN 352), Nije mu zato trebovao dar *proročanstva*⁶ (IKNL 417), zahod *sunca* evo jednoga plaćuć (DN 396), Svaki oni polet *zvijezde* (DDG 78), dno *uvaline* (MT 439), podobni za trud *uma* (MKS 268), u čoviku znači slabost *duha* (MKS 273), umješaj kolk *ječma* zrno (MKS 304), vidi se osnov *povora* (MKS 267).

3.1.3. Kvalitativni genitiv

Kvalitativni genitiv ili genitiv svojstva označava “svojstvo (kvalitetu) neotuđiva predmeta ili dijela predmeta” (Silić, Pranjković 2007: 202). U genitivnim sintagmama neophodan je pridjev tj. atribut s obzirom na to “da sam genitiv (bez pridjeva) ne bi bio dostatno informativan” (Silić, Pranjković 2007: 202). Prema riječima Branka Kune (up. 2010: 69), sintaktičko obilježje kvalitativnog genitiva ogleda se u tome da nikada ne stoji samostalno već obavezno uz njega stoji neka riječ, koju on naziva “obvezna odredba”. Sveza najmanje dviju imenskih riječi sintaktički je zavisna o imenici, a semantički izriče neku osobinu, svojstvo, posebno obilježje (up. Kuna 2010: 69).

Primjeri:

– kvalitativnog genitiva:

ugleda *polje zelenih maslina* (MT 439), Kuća *mladina brata* (VLL 103), sjeme *duhovne blagodati* (DO 57), *crnog luka* sokom namaži (MKS 286), *velikaša grčkoga kćer* (MKS 295), prebere *pokojne kćeri* haljine (DDG 79), Bog da *veležkih topana* prah (DDG 62), *podveležkih stanara* gnoj (DDG 62), *materinjega trbuha* robijašnicu (DDG 29).

3.1.4. Slavenski genitiv

Slavenski genitiv svojstven je slavenskim i romanskim jezicima. Dolazi u niječnim konstrukcijama tj. uz negirane prijelazne glagole na mjestu akuzativa u službi izravnog objekta (up. Silić, Pranjković 2007: 202). I prema *Gramatici hrvatskosrpskoga jezika* “odrični prelazni glagoli imaju objekt u genitivu ili akuzativu” te da između tih izraza nema značenjske razlike (Brabec, Hraste, Živković 1968: 300). Njegova upotreba rijetka

⁶ Dar – taj dar, proročanstvo – tog proročanstva (nekongruentnost).

je u suvremenom standardnom jeziku. Stilski je obilježena. Tipovi ovakvih primjera mogu se naći kako u razgovornom stilu, tako i narodnoj književnosti, kao i različitim bh. dijalektima.

Slavenski genitiv osim kod Mikulića, može se naći i kod pisaca 19. i 20. st., kao i štampi osmanskog perioda – konkretno u listovima Bos, BVj, SC (up. Čedić 1989: 82; Čedić 1984: 178; Kuna 1983: 151; Kuna 1981: 49; Nakaš 2003: 91; Okuka 2003: 225, 226).

Primjeri:

- slavenskog genitiva uz glagol *nemati*:

Nema nigdje *žrvnja* (ZT 73), Premda nema *pijanca* (ZT 74), nema ni kakva *reda* (ZT 80), nema *reda* ni *razreda* (MKS 253), neima *magaraca* (MKS 265), Što *jistbina* neima (MKS 266), neima bit vrlo *začina* (MKS 266), *pamtenika* nema (DDG 7), od smrti nema *lieka* (DDG 52), dalje *traga* nema (DDG 73), ali pusto nema *hrane* (DDG 9), Nema ti tamo *veselja* (DS I 28), nema *razgovora* (VLL 150), Nema *smrada* (MT 442), nema *težaka*, *čobana*, *postolara*, *kovača* (BB 431), nema ni ukraj *uha* (IKNL 419), nema *ozbiljna prigovora* (DS III 228), ne ima ni *sredstva* (KO 454), nemamo *pogibe* (BB 428), nema *težaka*, *čobana* (BB 431), nema *pamtenika* (MT 441), nema (...) *poslovice* (IKNL 421), Nema (...) *orepka* (NT 60), nema *božjeg blagoslova* (NT 72);

- slavenskog genitiva uz ostale glagole:

ne bilo (...) ni *ciglog prosjaka* (MT 437), ne spominje ni *bogata* ni *siromaha* (IKNL 414), ni *torbe* vidio (NT 55), ne izuču *visoke nauke* (KO 455), *hrpe* mu nigdje ne vidiš (DS III 238), ne razbijajte ljudima *posudja* (DS III 235), s protivne strane ne doču *glasine* (DS III 225).

3.1.5. Partitivni genitiv

Prema Rikardu Simeonu (up. 1969: 393), partitivni genitiv vrsta je atributnog genitiva (nekongruentnog atributa) koji označava cjelinu od koje se uzima dio, odnosno dio se označava ili posebnom riječju ili samim genitivom; on stoji uz riječ koja označava količinu dijela kao uz: brojeve (*pet* djevojaka, *desetak* ljudi); imenice koje znače mjeru, težinu, količinu i broj (*komad* kruha, *četa* vojnika); pridjeve kada stoje u

komparativu i superlativu (njem. die Rose ist die schönste der Blumen); zamjenice i priloge količine (što, nešto, ovo, nekoliko, dosta), te uz glagole i sve riječi koje označuju količinu.

Dragutin Raguž (1997: 435) ističe da “kad je objekt imenica koja označuje pojam ili tvar a ne brojive predmete i kad se želi naglasiti da glagolskom radnjom nije zahvaćena ona cijela nego samo njezin dio, akuzativ izravnog objekta uz prijelazne glagole obavezno se mijenja u genitiv. Takav se genitiv izravnog objekta u akuzativu zove dijelni genitiv ili genitiv partitivni.”

Upotreba genitiva umjesto akuzativa u objekatskoj funkciji tipa – “baci mača u zelenu travu” svojstvena je Pamučini, Ljubušaku, jeziku narodne književnosti i Bašagiću (up. Čedić 1984: 178; Čedić 1989: 82; Kuna 1978: 25; Nakaš 2003: 92), a pojavljuje se i kod Mikulića.

Međutim, pored partitivnog genitiva kao dodatka glagolu u službi pravog (bližeg) objekta, građa potvrđuje i partitivni genitiv u službi atributa koji dolazi uz imenice koje znače količinu ili pak uz brojeve.

Primjeri:

- partitivnog genitiva u objekatskoj funkciji:

traži žita na odugu (ZT 73), zabranio mi pušiti *duhana* (ZT 69), uzme *mesa* (DN 362), Svetina metnula užine (DN 387), sjeo da kusam *pure* (DN 381), jeo *pure* i *ljuta mlieka* (DN 353), dadoh im užini *pure* (DN 357), iz jedne staklenke natrese *biele prašine* (DS III 245), uzimat ću *svete vode* (DN 345), traži *slanine* i *ječmena kruha* (DN 407), stavi der *kruha* i *zelja* (MT 440), pita *vlahova* i *rakije*⁷ (DN 368), dao *vune* (DDG 47), Donio sam *vune* (DS I 9), taman kad sam se ostao *pure* (DN 370), dat ćemo mu *kukuruza* i *sol*i (DS I 16), volim za forintu *uzet pive* (ZT 70), imam: *morske ribe* (MT 440), Jedan hoće *ulja* (DN 407), nosi u karti *gorke sol*i (DN 397), hoće *vina*, *kave*, *ječma*, *kvasine* (DN 368), da usiju *žita* (MT 437), naručite *vina* i *duhana* iz naše Hercegovine (DS III 236), imali biste i *plemenita vina* (MT 441), ima *žita* (IKNL 421), imat će *sira* ili *suha mesa* (NT 59), gdje kad žvakao *kadulje* (DDG 29), pribrali *jazvine* (NT 56), proždirao *sačme* (DDG 52);

⁷ Bez prijedloga za.

- partitivnog genitiva u funkciji nekongruentnog imeničkog atributa uz:

a) imenice

te nadodao kozlin *ulja* (MT 441), gazajući po hrnjagi *smotčića* (NT 61), Nosi komad *sirkovnice* i glavicu *luka* (MKS 288), pozoba varićak *luga* (DDG 72), natiskao kesicu *duhana* (DDG 45), lulu *duhana* izpušiti (DDG 15), našao mrvu *duhanine* (DDG 12), naklala silu *ovaca* (DS I 24), nasuli bocun *klaka* (DS I 17), mješčić *vina* na siniju (VLL 102), sila *pčela* dolijećala (DS I 12), te mu dadoh čašu *izvarina* (DN 365), progutao sam zalogaj *kruha* (DN 38), evo ti opalak *brašna* (NT 70), u Vrgorac s koricom *kruha* (MT 473), u brdu pun dub *pčela* (DS I 14), nalazim hrpu *novina* (DN 361), popio čašu *vode*, htjedoh i čašu *vina* (DN 370), čim li otkinuti naručaj šumerine (MT 442), kide struk *cvieća* (DN 368), na glavi puna pregršt *muha* (DN 351), pokušah kablič *meda* (DS I 8), popiti kutao *vode* (DDG 15);

b) brojeve

ima tri *vodenice* ili *mlinice* (MT 437), babila ima pet *dana* (DN 394), imali šest žrtvenika (DS III 222), rukom otvorenih sedam *vrutaka* (MT 437), o uz množenju pet *kruha* (DN 401), samo tri *aršina* (BB 428), pred kućom tri *finance* (DN 358), 15 *roguša* (NT 57), ovih pet *župa* (DO 58), dočeka devet *djeda* (DN 401), pet *vučića* (VLL 143).

3.2. *Prijedložni genitiv*

3.2.1. *Genitiv s prijedlozima dno i vrh*

Prema Siliću i Pranjkoviću (2007: 211), genitiv s prijedlozima izvedenim od imenice *dno* označava “kako se predmet nalazi ili kreće u donjem dijelu drugoga predmeta” za razliku od genitiva s prijedlozima koji se izvode od imenice *vrh* koji označava “kako se predmet nalazi ili kreće u gornjemu, vršnomu dijelu drugog predmeta.” Slično zapažanje iznosi i Maretić (up. 1899: 531) napominjući da riječ *dno* često upotrebljavaju stariji pisci, a da znači isto što i *pod*, te da se upotrebljava u značenju *na donjoj strani* – *nadno*, *podno*, *sadno*, *udno* tipa (gradić *nadno* Krbave). Isti zaključak izvodi i za prijedlog *vrh* s genitivom koji znači isto što i *više* u primjeru tipa (*vrh* drugoga), te navodi da se često ovaj

prijedlog spaja s drugima prijedlozima kao što su: *dovrh*, *navrh*, *povrh*, *savrh*, *uvrh* (up. Maretić 1899: 546).

U građi je prisutna kako jedna, tako i druga vrsta primjera.

Primjeri:

- genitiva s prijedlozima izvedenim od imenice *dno*:
bolestnik *u dno*⁸ *Selina* (DN 356), *u dno Cerovog-dolca* (DN 337), ima
bolestnik *u dno Borajne* (DN 390), zagazim *u dno obora* (ZT 84), *na dno*
Pogane-vlake (DN 406), eto ti jednog *sa dno*⁹ *Cerovog-dolca* (DN 369);
- genitiva s prijedlozima izvedenim od imenice *vrh*:
na vrh Malića (ZT 81), *na vrh ograde omaći* (DDG 83), *Na vrh*¹⁰ *groba*
(DDG 87), *hrid na vrh brda* (DDG 24), *na vrh brda Malića* (DDG 89),
Na vrh brda zapade nam mjesec (DS I 17), nadjoh Biskupa *na vrh gre-*
da (DN 377), Valja ići na susret Biskupu *na vrh Malića* (DN 376), nad
bolestnika *na vrh Polica* (DN 368), *povrh morske obale* (MT 441), *povrh*
vatre leže (DS I 26), *povrh vode* (MT 443) a *povrh kuća* (VLL 135),
povrh zemlje baciš (DDG 37), *u vrh ograde* donieti panj (DDG 21), *u*
vrh sela, baba (DN 394), evo bolestnik *u vrh sela* (DN 369), *u vrh vrhce*
bolestnik (DN 345).

3.2.2. Genitiv s prijedlogom radi

Pod utjecajem govorne baze kod Mikulića su potvrđeni primjeri genitiva s prijedlogom (*po*)*radi* u uzročnom značenju, umjesto prijedloga *zbog*. Silić i Pranjković (2007: 218) ne preporučuju takvu upotrebu s obzirom da pravo značenje genitiva s prijedlogom *radi* jeste cilj ili namjera – odnosno uzrok koji se označava prijedlogom *zbog* obuhvata mnogo širi dijapazon od cilja “pa je cilj zapravo samo poseban tip uzroka.” O razgraničavanju uzroka i cilja govori M. Stevanović (1986: 260) koji definira uzrok “kao nešto što kao gotova činjenica prethodi radnji koju ona prouzrokuje, dok cilj treba tek da se ostvari izvršenjem radnje na koju on podstiče, te je samo na taj način prouzrokuje.” Ovakvi tipovi primjera osim kod Mikulića, pojavljuju se i kod Pamučine, Ljubušaka,

⁸ Pokazuje mjesto: u dnu, na dnu, u najnižem dijelu [udno brda].

⁹ Sadno.

¹⁰ Najvjerojatnije je pogreška u pisanju – umjesto sastavljeno piše rastavljeno.

Martića, u časopisima za vrijeme osmanskog perioda u SC i Bos, te kod Jukića, Bašagića i Kneževića (up. Čedić 1984: 181; Čedić 1989: 83, 85; Čedić 2003: 252; Kuna 1981: 49; Kuna 1983: 154; Nakaš 2003: 94).

Primjeri:

- genitiva s prijedlogom (*po*)*radi* u uzročnom značenju:

otiće *rad svoje potrebe* (MKS 253), *radi* kojih će za cielo Božja kazna sliediti (DO 57), doveo *rad velika bogatstva* (DN 349), *radi miešanja* s nazivim (ZT 70), ako jim nisu osobito *rad likarije* (MKS 276), *rad razlike* brez ikakva upliva (MKS 292), Zakasnio vlak *radi gusjenica* (MKS 331), To biva *rad mnoge vrućine* (MKS 265), *rad stvari* koja ga srdi (MKS 266), *radi spekulacije* na svoju ličnu korist (MKS 307), *rad poganog života* odpustio (MKS 295), *rad promine zračne* (MKS 267), *radi nepovoljna ubojstva bratova* (DDG 20), *radi nekih svojih potreba* (ZT 83), toliko *radi hrdjave klitare* (VLL 105), on *radi toga zločina* po-bieli (DDG 39), jedno se vratilo *rad neznanja nauka* (DN 396), šesto se se vratilo *rad javnih izgreda* (DN 390), zimus propuščalo *rad leda* i *prešnjih posala* (DN 360), premetnut mi kuću *radi duhana* (DN 352), skroman *radi udijeljene milostinje* (IKNL 421), *radi zaraze priljepčivih bolestina* (DS III 233), najprvo *rad nesposobnosti* (KO 453), Pismo samo goropadno je *radi neudvornosti* (KO 454), Kupih vraga *radi blaga* (NT 58), *Radi toga* ne velimo (IKNL 420), *porad javnog izgreda* (DN 398), na dvor izlaziti *porad sebe* (DS I 30), *porad svoje* ili *tudje potrebe* (MKS 253), *poradi živeža i prehrane* (VLL 105), postradalo *porad*¹¹ *brbljanja* nego *radi šutnje* (IKNL 416).

3.2.3. Genitiv s prijedlogom od

Osnovno značenje genitiva s prijedlog *od* jeste ablativno. Takvo značenje potrazumijeva odakle nešto potječe i/ili vodi porijeklo, ili od čega se rastavlja i/ili udaljava.

Genitiv s prijedlogom *od* često se koristi u službi atributa. Atributni genitiv tako može imati kvalitativno značenje, može označavati mjesto prebivališta, područje i zemlju iz koje neko potječe, dalje, može imati

¹¹ Po- + v. radi.

posvojno značenje i/ili biti vezan za porijeklo ili pak označavati tvar od koje je nešto napravljeno i/ili izgrađeno (up. Silić, Pranjeković 2007: 205).

Posebnu pažnju za naše istraživanje predstavlja tzv. tvorni genitiv ili genitiv materije (up. Silić, Pranjeković 2007: 205) koji je ablativne naravi. Dakle, atributom s prijedlogom *od* označena je materija, građa od koje je šta načinjeno ili od čega se sastoji pojam označen upravnim članom sintagme, javlja se uz opće imenice konkretnog značenja i ima semantičko obilježje neživo. Međutim, nešto rjeđe s prijedlogom *od* zastupljeni su posvojni genitiv, genitiv porijekla, kvalitativni genitiv. Osim kod Mikulića, primjeri imeničkih sintagmi s prijedlogom *od* s genitivom koji ima funkciju nekongruentnog atributa, odnosno posvojni genitiv u formi atributa s prijedlogom *od* potvrđen je kod Jukića, Kneževića, Mulabdića, Bašagića i Dučića (up. Kuna 1983: 153; Mulavdić 2020: 261; Nakaš 2003: 93; Okuka 2003: 227).

Primjeri:

- genitiva s prijedlogom *od* koji označava tvar od koje je što napravljeno:

tjestinom od brašna (MT 438), *šivaći stan od košulje* (NT 59), *torba od lika* (NT 55) *uzli od kore* (NT 55), *graditi gnjezdo na drvetu od patrlja* (NT 56), *trostruki poplit od konca* (NT 57), *od tikve grljčina* (NT 71), *na glavi mu od kose vienac* (ZT 69), *naslonjaču od golih dasaka* (ZT 78), *polivajući jih pomalo uljem od masline* (MKS 281), *red se je zamotati u platno od krpe* (MKS 283), *tjelo od crvene zemlje* (MKS 298), *zimi nek je njim dušek od vune* (MKS 264), *iznutra se krov od čadje ulisio* (DDG 7), *komu grljčićem od tikve* (DDG 81), *lijek od kašlja* (VLL 147), *ustakao kapu od vučine* (VLL 149), *šal od domaće vune* (VLL 110), *Polože na siniju od kamena* (VLL 109), *nabasah na kolibicu od pletera i šušnja* (DS I 34), *vrata od spetka* (VLL 93), *kori od drveta* (DS I 27), *prahom od pelina i duhana pospem* (DS I 10), *pita špica od bostana* (DN 408), *nadjevaju tjestinom od kukuruzova brašna* (MT 438), *krovovi od opeke posvuda* (DS III 221), *Knjiga od drveta* (DS III 221), *od bijelog kamena stupe* (DS III 222), *vratušu od gliba pročistim* (DN 341), *ljekariju od dvora* (DN 406), *srčikom od srčine uši i nos začipao* (ZT 84), *glavu pod hrgu od ulišta* (ZT 85);

- genitiva s prijedlogom *od* koji označava zemlju iz koje neko potječe:
prvi zvao (...) *Kraljem od Srbije* (MKS 294), *Poglavica od Albanije* Falimir ili Kralimir (MKS 294);
- genitiva s prijedlogom *od* koji ima posvojno značenje:
kočio u *odielu od kuma* mu (VLL 103), na gornjoj gubici *koža od ježa* (DS I 13), i jedno *diete* krstih kao *od duga* (DN 370);
- genitiva s prijedlogom *od* koji ima kvalitativno značenje:
ženturine od mramora (NT 66), *junaci od kamena* (NT 66), Glasoviti *diplačići od zanata* (VLL 113), pita liekariju *dietetu od srdobolje* (DN 368), *bolestnika teško od sušice* (DN 402).

3.2.4. Genitiv s pasivom i prijedlogom *od* za izricanje agensa

U pasivnoj rečenici vršilac radnje (agens) uglavnom se ne spominje. Međutim, ukoliko se želi naglasiti vršilac radnje (agens), može se upotrijebiti konstrukcija *od strane* + genitiv ili pak samo konstrukcija *od* + genitiv. U standardnom jeziku ovakve konstrukcije nisu poželjne jer njihova upotreba djeluje “izvještačeno”. Tako će se češće upotrijebiti aktivna rečenica u kojoj je identičan red riječi omogućen padežnim nastavcima koji jasno ukazuju na to što je objekt, a što subjekt. Ovakvi tipovi primjera u naučnoj literaturi tretiraju se kao utjecaj latinske sintakse. U *Gramatici hrvatskosrpskoga jezika* o ovoj problematici piše sljedeće: “Treba izbjegavati pasivne konstrukcije u kojima se vršilac radnje izriče prijedlogom *od*. Bolje je umjesto pasiva uzeti aktiv: *Tko te izabrao, tko te postavio? Izabrao me narod.*” (Brabec, Hraste, Živković 1968: 304). U pasivnim rečenicama “je gramatički subjekat – stvarni predmet na kome se vrši glagolska radnja, a vršilac radnje dobiva oblik genitiva uz koji stoji predlog *od*” (Stevanović 1986: 221). Konstrukcija *od* + genitiv + gl. pridjev trpni tipa *od Gospoda Boga blagoslovljeno* (up. Maretić 1899: 537), potvrđena je kod Pamučine, Ljubušaka, štampe osmanskog perioda u Bos, BVj i SC, Jukića, Bašagića (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 83; Kuna 1981: 49; Kuna 1983: 15; Nakaš 2003: 98), te kod Mikulića.

Primjeri:

zatvoren od svećenika (NT 63), *od Isusa izgovorenih* (NT 64), *uskrišen od Elizeja* (NT 65), *Tu od mirisavke pečena* (NT 66), *zaokupljen od crne i bile životine* (MKS 289), *dade mu Pop moći od pomoći zatvorene* (MKS 285), *Izvarivo (...) od spomenutih voćah izvareno* (MKS 276), *Čorba od mesa učinjena* (MKS 276), *zatvorene od teških obrvah* (MKS 271), *tjelo od crvene zemlje učinjeno* (MKS 298), *sna od klapnja uznemirena* (MKS 267), *od Boga prokleta* (DDG 24), *od svetog Ive sapeta* (DDG 24), *Propisane od crkve jutarnje* (ZT 85) *od groma poubijane* (VLL 142), *od njega naredanu* (IKNL 413), *Prilika uzeta od vatre* (IKNL 423), *od četvero zmijski pletena* (NT 57), *od crne i biele predje spletena* (NT 57).

3.2.5. Genitiv s prijedlozima kod i u

U naučnoj literaturi primjetno je da postoje ograničenja u vezi s pravilnom upotrebom prijedloga *kod* i *u* uz genitiv. Genitiv s prijedlogom *kod* upotrebljava se uz glagole stanja. Međutim, van normativne upotrebe često se može upotrijebiti i uz glagole kretanja (up. Silić, Prnjković 2007: 213). M. Stevanović (1986: 304) navodi da se genitiv s prijedlogom *kod* “upotrebljava i kao odredba ne samo mesta u kome se nešto nalazi ili vrši već i kao odredba mesta u kome se završava kretanje otpočeto van tog mesta – bilo da se ono označava svršenim ili nesvršenim glagolima.” Prijedlog *kod* s genitivom u posvojnom značenju često je prisutan u razgovornom stilu, a u istom značenju često se koristi i prijedlog *u* s genitivom što se posebno odnosi na slučaj “kad je riječ o odnosu dijela i cjeline, odnosno o neotuđivoj posvojenosti (posjedovanju čega što se ne može otuđiti, što ne može ne biti dio predmeta o kojemu je riječ” (Silić, Pranjkić 2007: 213). O prijedlogu *u* s genitivom u posvojnom značenju govori M. Stevanović. Naime, Stevanović (1986: 315–316) smatra da se na mjestu prijedloga *u* s genitivom može upotrijebiti u pojedinim slučajevima i prijedlog *kod*. To se dešava u slučaju kada se genitivom s prijedlogom *u* označava “odnos pripadanja karaktera, shvatanja, navike”, zatim u govornom jeziku određenih sredina u slučaju “gdje se genitivom s predlogom *u* označava odnos pripadanja dela integralnoj celini s kojom je on neodvojivo vezan” za razliku od slučaja u kojem se označava odnos “pripadanja između srodnika, pa i

odnosa pripadanja živinčeta ili bilo kakvog pojedinog objekta njegovu vlasniku”, gdje u književnom jeziku nije potvrđena zamjena prijedloga *u* prijedlogom *kod*.

Genitiv s prijedlozima *kod* / *u* potvrđen je kod Pamučine, Ljubušaka i Dučića (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 84; Okuka 2003: 227), a ova-kve tipove primjera nalazimo i kod Mikulića u širem korpusu.

Primjeri:

- genitiva s prijedlogom *u* u posvojenom značenju:
 što su *u moje torbe* (NT 70), Eto *u mene* radiš (VLL 99), da *u mene* ima i ptičijeg mlika (ZT 88), *U nas* popovi (ZT 69), *U nas* rezači lozu sviču (MT 441), Tako ima *u nas* jedan (DS I 14), Ima li *u vas* tvrnica (NT 60), *U vola bodača* (DDG 19), svega *u vila* ima (DDG 35), *u torbara* najlošija torba (NT 60), 7 boja *u duge* nebeske (NT 62), 7 ruku *u djevojke* (NT 62), osam pera *u ribe* (NT 74), Dobra toga *u tebe* truda (DS I 16), Potrebito je *u nas* pokazat (DN 364), u Cerovom-Dolcu *u Jake Pezera* (DN 363), znaj, da *u štapa* ima i drugi kraj (IKNL 420), *u Šaldana* ostve (VLL 105), uprav *u Jure Brkića* (DS I 23), koji je narod *u nas* zbacivao (DS I 7), Meni *u susjeda* liepo (DN 339), liepše nam nego *u Šimića* (DN 339), gosti smo *u gradskog župnika* (DN 360), ovdje *u mene* (DN 360), *U krčmara*, kad ju s vinom pomiešaju (BB 429);
- genitiva s prijedlogom *u* uz glagole kretanja:
 idu u lov i *u susjeda* (ZT 81), dobjegla *u sestre* (ZT 78), ako bi pošao *u kuma* (NT 54), hode *u Popa* da donese zapis (MKS 285), Došo turčin uz ramazan *u kmetice* (MKS 288), podjosmo po kiši *u Mihe Šimića* (DN 337), svrnuh se *u dvojice* na kahvu (DN 386), dolazio ja *u njih* pa i oni *u mene* (DN 379), idjemo *u nekog krčmara* (DN 367), Idjem *u Mate Mikulića* na ručak (DN 366), idjem *u susjeda* u Grude (DN 362);
- genitiva s prijedlogom *kod* u posvojnom značenju:
 Vjera dakle *kod svih Slavena* bijaše i ostade prije svega ravnalom moralnog života (MKS 309), Dunum – mjera *kod turaka* (MKS 298), u nošnji *kod ženskadije* (ZT 75), Silu krupnih strojeva *kod našega kuma* ne razgledasmo (DS I 14), *kod svog ujca pustinjaka Kraljevića* pokušavao učiti bukvere (DS I 20), *kod svakog ranioca i kasnioca* (IKNL 424).

3.2.6. *Genitiv s prijedlogom s(a)*

Osnovno značenje genitiva s prijedlogom *s(a)* jeste ablativno. Ovim genitivom “se označava poticanje, odvajanje i udaljavanje s gornje površine, s ma kakve površine, sa spoljne strane pojma, s nekog uzvišenja i bilo kakvog predmeta s uočljivom dimenzijom visine, s predmeta što je označen imenom u genitivu” (Stevanović 1986: 244). Na mjestu prijedloga *sa* može se upotrijebiti i prijedlog *iz* u slučaju značenja mjesta iz kojeg započinje kakvo kretanje ili se pak provodi neka druga aktivnost – prijedlog *s(a)* upotrebljava se u slučaju “kad se mjesto nalazi na kakvoj uzvisini” (Silić, Pranjeković 2007: 207). Genitiv s prijedlogom *s(a)* kod drugih pisaca – poput Pamučine i Ljubušaka upotrebljava se uglavnom u uzročnom u značenju (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 85).

Primjeri:

- genitiva s prijedlogom *s(a)* u značenju mjesta iz kojeg započinje kakvo kretanje:

došao *s Magonika* (NT 54), Krenuo *s Boraka* (VLL 132), Ševasta Madune *s Polica* (DN 381), evo ti jednog *s Pogane vlake* (DN 367), Ante Sladojević *s Humca* (DN 352), evo ti jednog ševasta Medune *s Polica* (DN 366), Pošli *s Čerina* (DS I 17).

3.3. *Konkuretnost genitiva u odnosu na druge padeže*

Kod određenog broja prijedloga uz genitiv (up. Brabec, Hraste, Živković 1968: 225–227; Silić, Pranjeković 2007: 203–219) postoji ograničenje, ili bolje rečeno ne preporučuje se i/ili nije u skladu sa standarnim jezikom njihova upotreba, već naprotiv daje se preporuka za njihovu upotrebu uz druge nesamostalne (kose) padeže. Isti slučaj predstavlja i upotreba (bes)prijedložnog genitiva na mjestu nekog drugog (bes)prijedložnog padeža. Osim ovakve vrste primjera, zabilježena su i kolebanja i između nekih samih prijedloga koji se upotrebljavaju uz genitiv, kao i upotreba prijedložnog na mjestu besprijedložnog genitiva i sl.

Primjeri:

- *za* + G / *za* + A¹²:
Tko je *za puta* u Zagreb (DS III 238), *pura za ručka* (DN 397), po jednog krmka *za pastrme* (MT 443), Velika Gospa – *za ručka* kvočka (DN 362), ni parojka *za prodaje* (DS I 14), sve što treba *za puta* (VLL 101), prvine rakije *za uboj*, ranu i *otoka* (MKS 295);
- *od* + G / A:
pitali *od Muhameda* da im učini 7 čudesa (MKS 306);
- *kod* + G / *na* + L:
htio sam se izpričati *kod ureda* (KO 454), više nego jučer *kod mise* (DN 338), bio *kod mise* (DN 353), svieta *kod mise* puna crkvice (DN 399), kako drugi čine *kod mise* (DN 408);
- *do* + G / *po* + L:
već *do potrebe* pljuvali preda se (DS III 233);
- *preko* + G / I:
Idući *preko grada* razmišljamo o pakosti (DS III 241);
- *unatoč* + G / D:
Unatoč *svih slutnja* (DN 385);
- G / *za* + A:
dodje spomenuta žena pitat čohu *biele* (DN 355), pita *ljekarije* (DN 401), došao jedan pitat *vina* (DN 406), zapita čanjak *vode* (DDG 13), ne pitam *oprošćenja* (NT 60);
- G / L:
po svojstvima neumrle duše, po rodu i *podrijetla* (IKNL 417);
- *od* + G / *zbog* + G:
Tako kod nas *od mržnje* (DS III 238), a više puta *od truda* zamantajem (DN 363), suduod *od gladi* i *golotinje* samre (DN 366);
- *sa* + G / *od* + G:

¹² Ova konstrukcija i sve ostale dolje navedene konstrukcije iza kose crte nisu potvrđene u korpusu, već se kao takve javljaju u naučnoj praksi, odnosno njihova upotreba je u skladu sa standardnim jezikom.

- Sa straha* i neprestane kolske drmavice (DS III 233);
- *s + G / iz + G*:
S mnogo uzoraka (NT 61);
 - *u + G / od + G*:
Bog dao, što *u njega* želila (DDG 66);
 - *od + G / G*:
Jedan u selu *od* više *vremena* bolestan (DN 344).

4. Zaključna razmatranja

S obzirom na konkretna značenja i službe u građi se izdvaja više različitih tipova besprijedložnog genitiva i to:

- *emfatični genitiv* – koji dolazi uz riječi s posebnom semantičko-sintaktičkom funkcijom kojima se nešto predočava kao što su: *evo, eto* (*evo jednog golognjata, eto poslaka*);
- *posvojni genitiv* – koji pokazuje pripadanje, svojinu tj. čije je što – tako imamo posvojni genitiv od ličnih imena i prezimena (pred *Mehrenića* hanom, Otto bratić *Franje*), te primjere u kojima se imenica u genitivu nalazi ispred imenice u nominativu, a vrši funkciju posesivnog nekongruntnog atributa (blagoslov *polja*, dar *proročanstva*);
- *kvalitativni genitiv* (*genitiv svojstva*) – koji označava svojstvo (kvalitetu) neotuđiva predmeta ili dijela predmeta (Kuća *mladina brata*, *podveležkih stanara* gnoj);
- *slavenski genitiv* – koji dolazi u niječnim konstrukcijama tj. uz negirane prijelazne glagole na mjestu akuzativa u službi izravnog objekta (Nema nigdje *žrvnja*, nema *težaka*, *čobana*, ne izuču *visoke nauke*);
- *partitivni genitiv* – koji označava dio nečega, tj. neku određenu količinu kao dodatak glagolu u službi pravog (bližeg) objekta (*traži žita* na odugu, sjeo da kusam *pure*), i partitivni genitiv u službi atributa (nekongruentnog) koji dolazi uz imenice koje znače količinu (te nadodao kozlin *ulja*, pozoba varičak *luga*), ili pak uz brojeve (o uzmnoženju pet *kruha*, samo tri *aršina*).

U pogledu besprijedložnog genitva uočavaju se djelimično sličnosti s drugim piscima.

U BPr kod Jukića, Bašagića i Kneževića potvrđeni su primjeri posvojnog genitiva tipa *pod Bandulovića imenom*, životopis Šunjića (up. Kuna 1983: 152; Nakaš 2003: 93), a slični primjeri mogu se naći i kod Mikulića. Slavenski genitiv osim kod Mikulića, može se naći i kod pisaca 19. i 20. st., kao i štampi osmanskog perioda – konkretno u listovima Bos, BVj, SC (up. Čedić 1989: 82; Čedić 1984: 178; Kuna 1983: 151; Kuna 1981: 49; Nakaš 2003: 91; Okuka 2003: 225, 226). Osim toga, slavenski genitiv može se naći kako u razgovornom stilu, tako i narodnoj književnosti, kao i različitim bh. dijalektima. Partitivni genitiv kao dodatak glagolu u službi pravog (bližeg) objekta, svojstvena je Pamučini, Ljubušaku, jeziku narodne književnosti i Bašagiću (up. Čedić 1984: 178; Čedić 1989: 82; Kuna 1978: 25; Nakaš 2003: 92), a pojavljuje se i kod Mikulića.

Uz genitiv dolazi najveći broj prijedloga. U okviru genitiva s prijedlozima građa potvrđuje:

- genitiv s prijedlogom *dno* – koji označava kako se predmet nalazi ili kreće u donjem dijelu drugoga predmeta (bolesnik *u dno Selina*, *na dno Pogane-vlake*), genitiv s prijedlogom *vrh* – koji označava kako se predmet nalazi ili kreće u gornjem dijelu drugog predmeta (*Na vrh groba*, *povrh vatre* leže);
- genitiv s prijedlogom (*po*)*radi* – koji po pravilu označava cilj ili namjeru, a u građi je upotrebljen u uzročnom značenju umjesto prijedloga *zbog* (*otiče rad svoje potrebe*, *Zakasnio vlak radi gusjenica*);
- genitiv s prijedlogom *od* – koji se često koristi u službi atributa može imati kvalitativno značenje (*junaci od kamena*, Glasoviti *diplači od zanata*), može označavati mjesto prebivališta, područje i zemlju iz koje neko potječe (*Poglavica od Albanije* Falimir ili Kralimir, prvi zvao (...) *Kraljem od Srbije*), može imati posvojno značenje (kočio u *odielu od kuma* mu, na gornjoj gubici *koža od ježa*), ili pak označavati tvar od koje je nešto napravljeno i/ili izgrađeno (*torba od lika*, Polože na *siniju od kamena*);

- genitiv s pasivom i prijedlogom *od* za izricanje agensa – koji je pod utjecajem latinske sintakse (*zatvoren od svećenika, uskrišen od Elizeja, Čorba od mesa učinjena*);
- genitiv s prijedlogom *u* – koji se upotrebljava kad je riječ o odnosu dijela i cjeline, odnosno o neotuđivoj posvojenosti (*u torbara najlošija torba, 7 ruku u djevojke*), zatim uz glagole kretanja tipa glagola *poći* (ako bi pošao *u kuma*, podjismo po kiši *u Mihe Šimića*), te genitiv s prijedlogom *kod* – koji se upotrebljava u posvojnomo značenju umjesto prijedloga *u* (*Dunum – mjera kod turaka, u nošnji kod ženskadije*);
- genitiv s prijedlogom *s(a)* – koji označava poticanje, odvajanje i udaljšavanje s gornje površine, s ma bilo kakve površine, odnosno koji se upotrebljava kad se mjesto nalazi na kakvoj uzvisini, nije zamijenjen s *prijedlogom iz* – koji se upotrebljava – u slučaju značenja mjesta iz kojeg započinje kakvo kretanje ili se pak provodi neka druga aktivnost (*Krenuo s Boraka, Pošli s Čerina*).

S obzirom na upotrebu prijedloga s genitivom, također se uočavaju neke sličnosti između Mikulića i drugih pisaca. Takav je primjerice prijedlog (*po*)*radi* – koji je u građi upotrebljen u uzročnom značenju umjesto prijedloga *zbog*. Ovakvi tipovi primjera osim kod Mikulića, pojavljuju se i kod Pamučine, Ljubušaka, Martića, u časopisima za vrijeme osmanskog perioda u SC i Bos, te kod Jukića, Bašagića i Kneževića (up. Čedić 1984: 181; Čedić 1989: 83, 85; Čedić 2003: 252; Kuna 1981: 49; 1983: 154; Nakaš 2003: 94). Osim kod Mikulića, primjeri imeničkih sintagmi s prijedlogom *od* s genitivom koji ima funkciju nekongruentnog atributa, odnosno posvojni genitiv u formi atributa s prijedlogom *od* potvrđen je kod Jukića, Kneževića, Mulabdića, Bašagića, Dučića (up. Kuna 1983: 153; Mulavdić 2020: 261; Nakaš 2003: 93; Okuka 2003: 227). Genitiv s pasivom i prijedlogom *od* za izricanje agensa tj. konstrukcija *od* + genitiv + gl. pridjev trpni tipa *od Gospoda Boga blagoslovljeno* (up. Maretić 1899: 537), osim kod Mikulića, potvrđena je kod Pamučine, Ljubušaka, štampe osmanskog perioda u Bos, BVj i SC, Jukića, Bašagića (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 83; Kuna 1981: 49; Kuna 1983: 15; Nakaš 2003: 98). Genitiv s prijedlozima *kod* / *u* potvrđen je kod Pamučine, Ljubušaka

i *Dučića* (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 84; Okuka 2003: 227), a ova-kve tipove primjera nalazimo i kod Mikulića u širem korpusu. Genitiva s prijedlogom *s(a)* u značenju mjesta iz kojeg započinje kakvo kretanje nije potvrđen kod drugih pisaca. Ovaj prijedlog s genitivom kod drugih pisaca – poput Pamučine i Ljubušaka upotrebljava se uglavnom u uzročnom u značenju (up. Čedić 1984: 179; Čedić 1989: 85).

Kod određenog broja prijedloga uz genitiv (up. Brabec, Hraste, Živković 1968: 225–227; Silić, Pranjković 2007: 203–219) postoji ograničenje, ili bolje rečeno ne preporučuje se i/ili nije u skladu sa standardnim jezikom njihova upotreba, već naprotiv daje se preporuka za njihovu upotrebu uz druge nesamostalne (kose) padeže. Isti slučaj predstavlja i upotreba (bes)prijedložnog genitiva na mjestu nekog drugog (bes)prijedložnog padeža. Osim ovakve vrste primjera, zabilježena su i kolebanja i između nekih samih prijedloga koji se upotrebljavaju uz genitiv, kao i upotrebu prijedložnog na mjestu besprijedložnog genitiva i sl.

Takvu skupinu primjera uvrstili smo pod naziv *konkuretnost genitiva u odnosu na druge padeže* a potvrđeni su sljedeći primjeri:

- *za* + G / *za* + A (Tko je *za puta* u Zagreb, Velika Gospa – *za ručka* kvočka);
- *od* + G / A (pitali *od Muhameda* da im učini 7 čudesa);
- *kod* + G / *na* + L (bio *kod mise*, kako drugi čine *kod mise*);
- *do* + G / *po* + L (već *do potrebe* pljuvali preda se);
- *preko* + G / I (Idući *preko grada* razmišljasm o pakosti);
- *unatoč* + G / D (Unatoč *svih slutnja*);
- G / *za* + A (pita *ljekarije*, zapita čanjak *vode*);
- G / L (po svojstvima neumrle duše, po rodu i *podrijetla*);
- *od* + G / *zbog* + G (a više puta *od truda* zamantajem, sudiod *od gladi* i *golotinje* samre);
- *sa* + G / *od* + G (*Sa straha* i neprestane kolske drmavice);
- *s* + G / *iz* + G (S mnogo *uzoraka*);
- *u* + G / *od* + G (Bog dao, što *u njega* želila);
- *od* + G / G (Jedan u selu *od više vremena* bolestan).

Izvori

- Mikulić, Martin (1888), “Dopisi – Treći franjevački red u Hercegovini”, *Glasnik jugoslavenskih franjevaca*, urednik Jeronim Vladić, Tečaj drugi, Sarajevo, str. 56–58.
- Mikulić, Martin (1901), “Zvonarev teljig”, *Hrvoje* (kalendar) za 1902, Godina XIV, priredio Ante Jukić, Tisak i naklada hrvatske dioničke tiskarne, Mostar, str. 67–89;
- Mikulić, Martin (1902), “Narodna torba”, *Hrvoje* (kalendar) za 1903, Godina XV, priredio Ante Jukić, Tisak i naklada hrvatske dioničke tiskarne, Mostar, str. 54–74;
- Mikulić, Martin (1903), “Djevac od devedeset godina” i “Vitinski lovac Levan” u: *Samac i bezkućnik*, dvie pripoviedke iz narodnog života u Hercegovini, pribilježio Pustinjač iz Malića, Tisak i naklada Hrvatske dioničke tiskarne, Mostar, str. 5–90; 93–157;
- Mikulić, Martin (1973), “Drveni strojevi” (I), s predgovorom Anđelka Mijatovića, *Dobri pastir*, god. XXIII, Urednik: Dr. Karlo Karin, Udruženje katoličkih svećenika SR BiH, Tisak: IP “Svjetlost”, Sarajevo, str. 215–254;
- Mikulić, Martin (2017), “Drveni strojevi – Knjiga od drveta” (III), *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 221–249.
- Mikulić, Martin (2017), “Mudra knjiga svaštarica”, *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 253–333.
- Mikulić, Martin (2017), “Župni dnevnik”, *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 337–409.
- Mikulić, Martin (2017), “Istine, koje se nazivlju lažju”, *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 413–425.

- Mikulić, Martin (2017), "Brusarev brzdar, 'Šta mi je to i to?'" *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 428-433.
- Mikulić, Martin (2017), "Megjugorčeva torina", *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, 2017, str. 437-444.
- Mikulić, Martin (2017), "Korespondencija", *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, priredio Robert Jolić, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar, str. 450-455.

Literatura

- Brabec, Ivan – Hraste, Mate – Živković, Sreten (1968), *Gramatika hrvatsko-srpskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Čedić, Ibrahim (1984), "Jezik Joanikija Pamučine sa posebnim osvrtom na njegovu dijalekatsku osnovicu", Edicija Radovi XI, Institut za jezik i književnost, Institut za jezik, Sarajevo
- Čedić, Ibrahim (1989), "Jezik Mehmed-bega Kapetanovića Ljubušaka", Edicija Radovi XIV, Institut za jezik i književnost, Institut za jezik, Sarajevo
- Čedić, Ibrahim (2003), "Jedan pogled na jezik književnih djela fra Grge Martića" *Jezik bosanskohercegovačkih pisaca XIX vijeka*, Edicija Radovi XVI, Institut za jezik, Sarajevo, str. 239-257.
- Jolić, Robert (2017), *Sabrana djela fra Martina Mikulića*, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM, Franjevačka knjižnica: Fram-Ziral, Mostar
- Karamatić, Marko (2006), "Predgovor" *Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine od sredine XVIII. do konca XIX. stoljeća*, Matica hrvatska u Sarajevu, HKD Napredak Sarajevo, Sarajevo, str. 5-47.
- Kuna, Branko (2010), "Kvalitativni genitiv u hrvatskome jeziku", *Lingua Montenegrina*, god. 3, br. 5, Institut za crnogorski jezik i jezikoslovlje, Cetinje, str. 67-78.

- Kuna, Herta (1978), "Jezik bosanskohercegovačke muslimanske narodne poezije u odnosu prema standardnom jeziku", *Književni jezik* 3, god. VII, Odsjek za južnoslovenske jezike Filozofskog fakulteta u Sarajevu i Odjeljenje za jezik Instituta za jezik i književnost, Sarajevo, str. 5–29.
- Kuna, Herta (1981), "Jezik štampe u BiH do 1918", Edicija Radovi, knj. 8, Instituta za jezik i književnost br. VIII, Sarajevo, str. 9–134.
- Kuna, Herta (1983), *Jezik Bosanskog prijatelja*, Svjetlost, Sarajevo.
- Maretić, Tomo (1899), *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, knjižara L. Hartmana, Zagreb
- Mulavdić, Vedad (2020), *Jezičke odlike u djelu Edhema Mulabdića*, Edicija Radovi, knj. XXV, Institut za jezik, Sarajevo
- Nakaš, Lejla (2003), "Jezik u književnom djelu Safvet-bega Bašagića", *Jezik bosanskohercegovačkih pisaca XIX vijeka*, Edicija Radovi, knj. 16, Institut za jezik, Sarajevo, str. 13–161.
- Nikić, Andrija (1991), "Blago samostana hercegovačke franjevačke provincije, II", *Most*, časopis za kulturu i društvena pitanja, god. XVIII, februar, br. 85–86, Mostar, str. 97–114.
- Nikić, Andrija (2014), "Podaci o krštenima ružičke župe za vrijeme fra Martinova župnikovanja 1889–1902", *Zbornik o fra Martinu Mikuliću*, Grude, str. 67.
- Okuka, Miloš (2003), "Jezik 'Književnih radova' Nićifora Dučića", *Jezik bosanskohercegovačkih pisaca XIX vijeka*, Edicija Radovi, knj. 16, Institut za jezik, Sarajevo, str. 161–236.
- Pandžić, Bazilije (2011), *Hercegovački franjevci : sedam stoljeća s narodom*, Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM: Franjevačka knjižnica, Mostar
- Raguž, Dragutin (1997), *Praktična hrvatska gramatika*, Medicinska naklada, Zagreb
- Silić, Josip – Pranjković, Ivo (2007), *Gramatika hrvatskoga jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Simeon, Rikard (1969), *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva: na 8 jezika hrvatsko-srpski, latinski, ruski, njemački, engleski, francuski, talijanski, španjolski*, I A-O; II P-Ž, Matica hrvatska, Zagreb

- Stevanović, Mihailo (1986), *Savremeni srpskohrvatski jezik II. Gramatički sistemi i književnojezička norma*, četvrto izdanje, Naučna knjiga, Beograd
- Težak, Stjepko – Babić, Stjepan (2009), *Gramatika hrvatskoga jezika, priručnik za osnovno jezično obrazovanje*, XVII. Izdanje, Školska knjiga, Zagreb

The Prepositionless and Prepositive Genitive in the Literary Corpus of Fra Martin Mikulić

Summary: The question of the genitive case requires special attention in view of the variety of syntactic functions. The genitive case is called the relative case because it indicates that a specific object in a broader sense is in some relationship with another object. Numerous prepositions that come with the genitive serve precisely to concretize and specify its meaning. Some of the most common prepositions are: from, to, from, with(a), for, about, over and many others. The preposition (*of*) is considered the most typical because its basic meaning is ablative, that is, the meaning of the movement of an object moving away from another object. On the other hand, the prepositionless genitive is a case that has various meanings - possessiveness, division, quality, completeness, etc. The possessive genitive is particularly interesting, the use of which is limited both in everyday speech and in standard language. In addition to the possessive genitive, in the corpus will determine the most common other meanings of the prepositionless genitive (emphatic, qualitative, slavic, partitive).

Descriptions of the meaning of the genitive with and without prepositions will be supported by adequate examples from the literary corpus of Martin Mikulić, a herze-govinian franciscan writer who appeared at the turn of the 19th and 20th centuries. In order to provide a more complete and thorough analysis, the issues of the genitive will also be examined in the work of important bosnian franciscans of the 19th century, such as Jukić, Martić, Knežević, as well as some serbian and bosniak writers from the late 19th and early 20th centuries, such as Pamučina, Dučić, Ljubušak, Bašagić, Edhem Mulabdić, including some newspapers of that time. Attention will be paid to: literary peculiarities - for example, the construction (*of*) + genitive used to name the agent of a passive sentence, the influence of oral folk literature - slavic genitive, genitive in the function of a possessive incongruent attribute, etc., some dialectal influences - genitive + preposition (*does*) in the causative sense instead of the preposition (*because of*), etc. Also, in this paper, attention will be paid to whether there is competition between the genitive in relation to other cases, then whether there is hesitation between some of the prepositions that are used with the genitive, and the problem of using the prepositional instead of the prepositionless genitive will be considered.

Keywords: fra Martin Mikulić, prepositionless genitive, prepositional genitive, emphatic genitive, qualitative genitive, slavic genitive, partitive genitive.